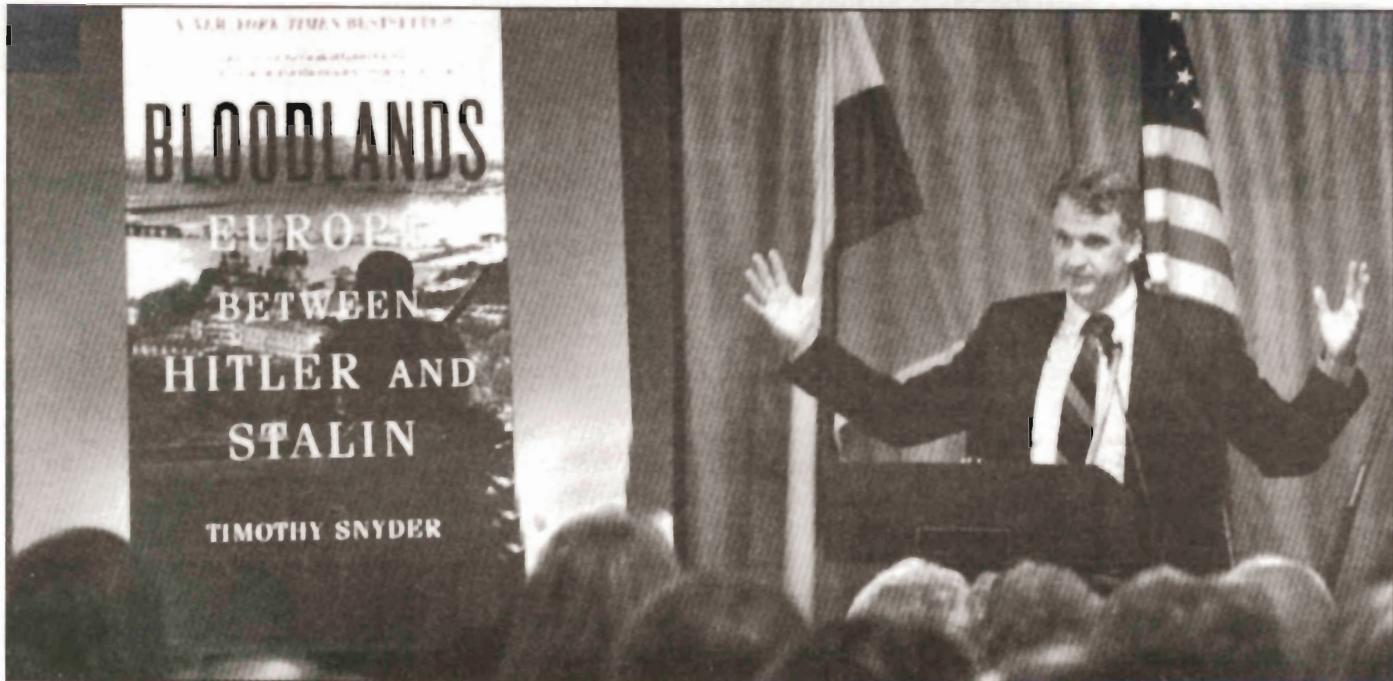

„Bloodlands” ir masinės žudynės Lietuvoje

Knygoje dr. T. Snyder analizuojas masines žmonių žudynes teritorijoje tarp Berlyno ir Maskvos.

DR. AUGUSTINAS IDZELIS

Rugsėjo 26 dieną Balzuko lietuvių kultūros muziejuje Yale University istorijos profesorius dr. Timothy Snyder pristatė savo knygą „Bloodlands. Europe between Hitler and Stalin“ („Basic Books“, 2010). Programą vedė dr. Audrius V. Plioplys.

Knygoje dr. Snyder analizuojas masines žmonių žudynes teritorijoje tarp Berlyno ir Maskvos. Šią teritoriją knygos autorius pavadinė „Bloodlands“. Joje nuo 1933 iki 1945 metų žuvo 14 milijonų žmonių. Nacistai atsakingi už 9.5 milijonus aukų, o sovietai čia nužudė 4.5 milijonus gyventojų. Snyder neskaičiavo aukų, kurios žuvo koncentracijos stovyklose ar gulage.

Nei savo knygoje, nei savo kalboje pristatymo metu Snyder neskyrė daug dėmesio įvykiams Lietuvoje. Knyga - 524 psl. ir tik 16-oje jų minima Lietuva. Daugiausia dėmesio Lietuvai skiriama rašant apie žydų holokaustą (psl. 190–193). Holokaustą autorius pristato remdamasis Michael MacQueen straipsniu, išspausdintu 1997 metais, ir Yitzhak Arad knyga apie holokaustą Sovietų Sąjungoje (2009). MacQueen ir Arad yra

istorikai, dirbo JAV Teisingumo departamento, OSI (Office of Special Investigations). OSI rinko apkaltos medžiagą apie lietuvius karo nusikalstelius JAV imigracijos teismų bylose.

Nuostabu, kad knygoje „Bloodlands“ randama nemalonų teiginių, ypač apie diplomatą pulkininką Kazį Škirpą. Snyder rašo: „The Soviet deportations had taken place that very month, and the NKVD had shot Lithuanians in prisons just a few days before the Germans arrived. The Lithuanian diplomat Kazys Škirpa used this suffering in his radio broadcasts to spur mobs to murder. Some 2,500 Jews were killed by Lithuanians in bloody pogroms in early July.“ (p. 192).

Toliau, knygos autorius rašo apie masines žydų žudynes Lietuvoje 1941 metais. Snyder daro išvadą: „Despite Škirpa's wishes, none of this served any Lithuanian political purpose. After he tried to declare an independent Lithuanian state, he was placed under house arrest.“ (p. 192). Pagal Snyder, jo teigimai yra paremti MacQueen straipsniu (p. 97; p. 99–100), kuriamas rašoma: „Recent scholarship on the LAF has exposed the fact that radio broadcasts to Lithuania from Germany made by

LAF propagandists explicitly urged the population to take harsh measures against the Jews; the evidence also suggests that the only path to expiation for Lithuanians who had compromised themselves via association with the NKVD, Komsomol, or other organs of the Communist government was through the spilling of Jewish blood.“ (p. 97).

Po knygos pristatymo šių eilicių autorius paklauso Snyder, ar žinodamas faktą, jog MacQueen ir Arad dirbo OSI, jis mano, kad pasisakymai, cituojami knygoje, yra patikiimi? Knygos autorius atsakė, kad tai, jog MacQueen ir Arad dirbo OSI, neturi jokios įtakos, nes moksliniams darbui abu naudojosi istoriniai šaltiniai.

Man buvo įdomu sužinoti, kokius istorinius šaltinius MacQueen naudojo, darydamas savo išvadas straipsnyje, kuriais rėmėsi Snyder. Buvau nustebės, kad jo „istorinis šaltinis“ yra Saulius Sužiedėlis – buvęs OSI istorikas. MacQueen taip dokumentuoja savo teigimą: „See the conversations on the LAF with American-Lithuanian historian Saulius Sužiedėlis published in „Akiraciai“ („Horizons“), Chicago, no. 9 and 10, October and November, 1991, and no.

YDRAUTGAS

LITHUANIAN WORLD-WIDE NEWS

KETVIRTADIENIS - THURSDAY, SPALIO - OCTOBER 13, 2011 • Vol. CII Nr. 127

Kaina 1 dol.

1, January, 1992." (p. 103).

Tačiau MacQueen citatoje nė žodžio nėra, kad istorikas Saulius Sužiedėlis būtų rašęs apie kažkokias Škirpos radio transliacijas iš Vokiečių į Lietuvą. Vieno istoriko klaidingas aiškinimas ar dezinformacija tampa padauginta ir pagražinta antrojo – ir viskas „palaiminama“ kaip

istoriniai „šaltiniai“.

Didžiausia pagal aukų skaičių masinė žudynių vieta Lietuvoje yra Paneriuose (knygoje – Ponary), netoli Vilniaus. Snyder taip rašė apie šią vietovę ir žudikus: „By July 23 1941 the Germans had assembled a Lithuanian auxiliary, which marched columns of Jews to Ponary. There, groups of twelve to twenty people at a time were taken to the edge of a pit, where they had to hand over valuables and clothes. Their gold teeth were removed by force. Some 72,000 Jews from Vilnius and elsewhere (and about eight thousand non-Jewish Poles and Lithuanians) were shot at Ponary.“ (p. 192).

Snyder ir visi kiti istorikai aiškina, kad Panerių žydšaudžiai buvę lietuvių. Lietuviškoje holokausto literatūroje, „Lithuanian auxiliary“ yra žinomas kaip Ypatingas būrys (YB). Kodėl buvo padaryta išvada, kad YB nariai buvo lietuvių, yra suprantama. Visų pirma, žudikai nešiojo Lietuvos kariuomenės uniformas. Antra, visų žudikų vardai buvo rašomi lietuviškai. Jan Borkowski tapo Jonu Barkausku, pagal vardą ir pavardę – lietuvis.

Prieš 40 metų, YB žudikų teismai vyko Lenkijoje. OSI gavo visų teismų žudikų parodymus. Parodymai buvo duoti lenkų kalba, OSI vertėjai juos išvertė į anglų kalbą. Aš juos vius gavau iš vieno amerikiečio advokato, kuris gynė JAV lietuvius, kurių buvo kaltinami kaip karos nusikaltėliai JAV imigracijos teismo bylose.

Jan Borkowski byla parodo YB

narių tautybės neaiškumą. Rusas Jan (Ivan) Dolgow užverbavo Borkowski įstoti į YB. Borkowski savo parodyme taip aiškina įstojimo į YB aplinkybes: „Dolgow and I entered the building through Wilenska Street

and went to the second floor... In my presence Barkauskas personally filled out my name in the questionnaire in Lithuanian and I signed it after Jan Dolgow had translated it to me. My name in the questionnaire was written in Lithuanian as Jonas Barkauskas, son of Ignas. The questionnaire also included my date of birth, rank in the Polish army, and similar information. That day I also received a certificate stating that I was employed in the Special Detachment and that I had a right to possess a firearm... I received an identification card, filled in Lithuanian.

...The outside of the card had an official number, also noted in my file, and an inscription which phonetically read „Ypatingo būrys“. (Protokol of Interrogation of a Suspect – Jan Borkowski, 29 January 1973, U.U. v. Dailide, Document 580–655, Bates No. 07821–07823.)

Tardymo metu Borkowski prisiapažino, kad jis šaudė žydus Paneriuose ir kad neapgailestauja dėl dalyvavimo žudynėse. Tačiau jis apgailestavo, kad turėjo vilkėti Lietuvos kariuomenės uniformą: „I often wore civilian clothes to avoid advertising the fact that I was a member of the Special Detachment of the Vilnius SD (Security Service). I was not afraid to wear the Lithuanian uniform outside, because at that time there was no reason to be afraid. I was ashamed, however, that I was a Pole had to put on the uniform of the bourgeois Lithuanian army.“ (Bates No. 07882).

OSI dokumentai, kuriuose kalbama apie YB, kažkodėl nėra holokausto istorikų naudojami. Galbūt kai kurie istorikai nenori pripažinti, kad YB iš tiesų buvo tarptautinis žudikų vienetas, vadovaujamas vokiečių.

Dr. T. Snyder knygos pristatymas Balzuko lietuvių kultūros muziejuje yra ypač teigiamas, naudingas ir ypatingas reiškinys. Tokių pristatymų reikia daugiau. Tai būtų gera proga pradėti dialogą opais klausimais. Istorikai gali pateikti istorinius faktus savo nuožiūra. Tačiau istorikai negali – sąmoningai ar aplaudžiai – kurti istorinių faktų.

Dr. Timothy Snyder po pristatymo pasirašo savo knygą „Bloodlands. Europe between Hitler and Stalin“. **Jono Kuprio** nuotr.